

ЖАНР ЕСЕ: ПОНЯТТЯ, СПЕЦИФІКА, ОЗНАКИ, ПОРАДИ ЩОДО ЙОГО ПІДГОТОВКИ ТА НАПИСАННЯ

Гаврилова Л. Г., СЗШ № 7, м. Новогродівка, Донецька обл.

Написання есе — це розмірковування учня над якоюсь проблемою, яка йому цікава і яка є актуальною, тобто цікавою для інших. Есе походить від франц. «essai», англ. «essay», «assay» — спроба, проба, нарис; від лат. «exagium» — зважування. Есе містить індивідуальні враження та міркування щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне потрактування предмета. Зазвичай есе передбачає нове, суб'єктивно забарвлене слово про щось або має філософський, історико-біографічний, публіцистичний, літературно-критичний, науково-популярний, белетристичний характер

Есе — це абсолютно самостійна робота, написана власним стилем і мовою, тому чим менше цитат, тим краще.

- Заголовок есе визначає його тема. Він може бути відправним пунктом у роздумах автора;
- вільна композиція есе підпорядкована власній внутрішній логіці, а основну думку есе слід шукати в «строкатому мереживі» роздумів автора;
- для передання особистого сприйняття, освоєння світу автор есе використовує численні приклади, проводить паралелі, добирає аналогії, використовує різні асоціації;
- есе притаманне використання численних засобів художньої виразності: метафори, алегоричні образи, символи і порівняння.

Есе буде набагато цікавішим, якщо воно міститиме непередбачувані висновки та несподівані повороти.

Есе учня — це самостійна письмова робота за темою, запропованою викладачем (тема може бути запропонована учнем, але обов'язково повинна бути узгоджена з учителем).

Мета есе полягає в розвитку навичок самостійного творчого мислення та письмового викладу власних думок. Писати есе надзвичайно корисно, оскільки це допомагає учневі навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати

інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; опанувати науковий стиль мови.

Мета творчого есе — відійти від формальних рамок. Тут панує не логіка, а асоціації. Із формальних вимог до есе можна назвати тільки одне — наявність заголовка. Внутрішня структура есе може бути довільною. Оскільки це мала форма письмової роботи, то не потрібно повторювати висновки, врешті-решт, вони можуть бути включені до основного тексту або заголовка. Аргументацію можна передавати через формулювання проблеми, яке, у свою чергу, може збігатися з остаточним висновком.

На відміну від реферату, есе — це репліка, орієнтована на підготовленого читача, тобто людину, яка в загальних рисах вже знає, про що йтиметься. Це дозволяє авторові есе зосередитися на розкритті нового. Ось деякі загальні ознаки жанру есе, які зазвичай наводять в енциклопедіях і словниках:

- невеликий обсяг, конкретна тема і підкреслено суб'єктивне її трактування;
- вільна композиція, схильність до парадоксів, орієнтація на розмовну мову;

Як написати есе?

Якість будь-якого есе залежить від трьох взаємопов'язаних компонентів, таких як:

- вихідний матеріал, що буде використано (конспекти лекцій, записи результатів дискусій, свої міркування та особистий досвід з певної проблеми);
- якість оброблення наявного матеріалу (його організація, аргументація та доводи);
- аргументація (наскільки точно вона відповідає проблемам, порушеним в есе).

Процес написання есе можна розбити на декілька етапів: обмірковування, планування, написання, перевірка, виправлення.

Планування — визначення мети, основних ідей, джерел інформації, термінів закінчення та подання роботи.

Мета повинна визначати дії. Ідеї, як і цілі, можуть бути конкретними і загальними, більш абстрактними. Думки, почуття, погляди і уявлення можуть бути висловлені у вигляді аналогій, асоціацій, припущень, міркувань, суджень, аргументів, доводів і т. ін.

Під час написання есе поміркуйте про таке:

- **Чіткість:** чи є моє есе аргументованим? Чи зрозуміло воно? Чи всі частини мого есе допомагають читачеві зрозуміти мою точку зору? Чи пов'язане рішення, що я пропоную, із проблемою, яку я порушую?
- **Приклади:** чи всі мої твердження підкріплюються прикладами чи фактами? Чи містить есе необґрунтовані твердження, які не можна довести?
- **Доступність:** чи моє есе зрозуміло людям, які також досліджують цю проблему? А тим, що живуть в іншій частині світу? Чи в ньому є щось образливе для інших етнічних чи релігійних груп? Чи цікаве воно?

Есе — це найпростіша наукова робота. Тож не зважаючи на її незначний обсяг і творчий характер, воно повинне зберігати стандартну структуру.

Тема есе, на нашу думку, має велике значення, оскільки дозволяє учневі зорієнтуватися в джерелах та матеріалах, а вчителеві більш об'єктивно оцінити завдання. Тематику есе пропонуємо розділити на такі групи.

1. **Ті, що вимагають певної конкретики.** Наприклад, «Михайло Грушевський — великий українець», «Соціально-політичне підґрунтя руху, відомого під назвою «шістдесятництво», «Репресивна політика російської та австрійської адміністрацій в Галичині в роки Першої світової війни», «Воєнний комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1920)», «Кордони України: історія та проблема формування» тощо.
2. **Ті, що мають більш абстрактне навантаження.** Наприклад, «На шляху до соборності України», «Центральна Рада: погляд із сьогодення», «Україна ХХ століття: від імператорів до президентів», «Є така держава Україна» тощо.
3. **Ті, що передбачають для учня альтернативу у виборі точки зору.** Наприклад, «Росія, Україна, Білорусь: чи можливий слов'янський трикутник?», «50–80-ті: час пошуків чи втрачених можливостей», «Інвестиції в Україну — фактор

розвитку держави чи поступової втрати економічної незалежності».

4. **Афоризми або крилаті вислови.** Наприклад, «Історія — це лише нагромадження переплутаних фактів» (Лорд Честерфілд), «Історія — це пам'ять сказаного і зробленого» (Карі Бекер), «Людина — суспільна істота» (Арістотель), «Завжди шануй сліди минулого» (Стацій) тощо.

Добираючи теми, учитель повинен враховувати індивідуальні особливості класу або конкретного учня; матеріал, яким він володіє; рівень опанування понять та вмінь формулювати особисту думку, наводити приклади та аргументи; відстоювати свою позицію.

Останнім часом жанр есе набув широкої популярності, що зумовило появу численних потрактувань такого виду письмової роботи і намагання формалізувати його. Так, Валентина Курилів, учитель-методист із Торонто (Канада) пропонує свій варіант написання есе (Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посіб. — Львів, Торонто : Світ, 2003. — 248 с.)

В. Курилів пропонує таку **структуру есе:**

1. **Вступ** — це загальний підхід до теми, який містить проблемне завдання та відповідь на поставлене запитання. Це теза есе. Теза окреслює форму есе з обмеженим описом змісту, тобто в ній описано не все, що відомо про тему, а тільки те, що відповідає на запитання. Упродовж цілого есе треба підкреслювати зв'язок поданих фактів з тезою. Таким чином, учні не відповідатимуть на інші запитання, не відхилятимуться від теми, не будуть подавати зайвих фактів, які не стосуються тези.
2. **Основна частина (тіло).** Есе треба зорганізувати так, щоб переконати читача аргументами. Спочатку треба викласти головні ідеї та факти до них. Це можна зробити, використовуючи наведену нижче схему побудови есе. Обсяг есе може бути різним. Але навіть коротке есе вимагає принаймні трьох головних ідей, які треба описати лаконічно. Найбільш легкий спосіб подати головну ідею — висловити її в першому реченні абзацу, а далі навести факти на підтвердження цієї ідеї. Кожний пункт повинен бути пов'язаний з головним реченням. Інформацію, яка не стосується головної ідеї, не варто наводити. Тут треба узагальнити головні ідеї та дати відповідь на поставлене запитання.

3. **Висновки** — це узагальнення есе, у яких пояснено, як автор довів свою позицію, і знову акцентовано тему. Вдалі висновки доводять до логічного завершення. Бажано знову повторити головну ідею, вживаючи, наприклад, цитату.

Як будувати есе?

Назва вашої тези чи теми	
Вступ — особисті погляди, що чітко висвітлюють тезу та підхід автора	
Аргументи до тези:	Факти або приклади, які підтримують ідею
1	1
	2
	3
2	1
	2
	3
3	1
	2
	3

Сьогодні науковці не дійшли спільної думки щодо структури есе. Спираючись на власний до-

свід, автор пропонує певні рекомендації щодо написання есе:

- бажано уникати наукового стилю викладу;
- не використовуйте точні поняття та числові дані;
- вигадливість, надуманість не повинні замінити ваших почуттів та переживань;
- есе не вимагає визначення актуальності, цілей, завдань, наведення списку літератури;
- лаконічність — сестра таланту, утім, якщо у вас думок забагато — дайте розширений варіант своїх міркувань;
- думки викладайте вільно, у тій послідовності, у якій вважаєте за потрібне.

Варто пам'ятати: есе — це висловлювання тільки *вашої* думки, *ваш відгук* на певну подію, або явище, тому лише щире **особисте ставлення** до події, яку ви обрали предметом своїх міркувань, перетворює звичайний текст на есе.

Оцінювання есе

Критерії оцінки есе можуть трансформуватися залежно від їх конкретної форми, при цьому загальні вимоги до якості есе можна оцінювати за такими критеріями:

Знання і розуміння теоретичного матеріалу:

- поняття, які наведено, сформульовано чітко і повно, із пропонуванням відповідних прикладів;

Видавнича група «Основа» рекомендує

Тренінги в педагогічній практиці

Увага! Особливі діти

Код: 20TP8, 128 с.

ціна 14,50

Психологічні тренінги для школярів

Код: 20TP7, 128 с.

ціна 14,50

Тренінги з розвитку комунікативності вчителів

Код: 20TP4, 192 с.

ціна 19,50

Тренінги для вчителів з педагогічної майстерності

Код: 20TP1, 160 с.

ціна 14,50

укр. мова, формат А5, м'яка обкладинка

Замовляйте зараз

- за тел.: (057) 731-96-35;
- за адресою: ВГ «Основа», вул. Плеханівська, 66, м. Харків, 61001;

- на сайті <http://book.osnova.com.ua>;
- за e-mail: pochta2@osnova.com.ua;
- за ICQ: 551156379;
- за SMS, надісланим на номер (067) 572-30-37.

Мінімальне замовлення — 2 книги.
Вартість поштової доставки — 7,45 грн.

- наведені поняття мають обов'язково відповідати темі;
- роботи слід виконувати самостійно.

2 бали

Аналіз та оцінка інформації:

- грамотно застосовує категорії аналізу;
- уміло використовує прийоми порівняння та узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ;
- здатний пояснити альтернативні погляди на цю проблему і дійти збалансованого висновку;
- діапазон використаного інформаційного простору (студент використовує значну кількість різних джерел інформації);
- обґрунтовано інтерпретує текстову інформацію за допомогою графіків і діаграм;
- наводить свою оцінку проблеми.

4 бали

Побудова суджень:

- ясність і чіткість викладу;
- логіка структурування доказів;
- висунуті тези супроводжено грамотною аргументацією;
- наведено різні точки зору та подано їх особисту оцінку;
- загальна форма викладення отриманих результатів та їх інтерпретація відповідає жанру проблемної наукової статті.

3 бали

Оформлення роботи:

- робота відповідає основним вимогам до оформлення та використання цитат;
- дотримання лексичних, фразеологічних, граматичних і стилістичних норм української літературної мови;
- оформлення тексту з повним дотриманням правил російської орфографії та пунктуації;
- відповідність формальним вимогам.

1 бал

Максимальна кількість балів, яку учень може отримати, — 10.

Література

1. Жежера В. Авторська колонка. Зб. / В. Жерела, С. Пиркало, А. Бондар, М. Рябчик. — К. : Нора-Друк, 2007.
2. Історичні есе. В 2-х томах. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицак, А. Дециці, Г. Киван, Е. Панкеевої. — К. : Основи, 1994. — 573 с.
3. Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посіб. / О. Субтельний (авт. вступ. слова). — Львів: Торонто : Світ, 2003. — 248 с.
4. Літературознавчий словник-довідник. / Р. Т. Громяк, Ю. І. Ковалів та ін. — К. : ВЦ «Академія», 1997.
5. Шендеровский К. Як написати успішне есе. Методичні рекомендації до написання есе. <http://journalib.univ.riev.ua/ese—gol—2/doc>
6. <http://www.easyschool.ru/books/8/74/>

Видавнича група «Основа» рекомендує

Електронний конструктор уроку

Історія України

7 клас — Код: 20EKY03

8 клас — Код: 20EKY19

9 клас — Код: 20EKY30

Всесвітня історія

7 клас — Код: 20EKY01

8 клас — Код: 20EKY15

9 клас — Код: 20EKY22

Для вчителів, які готуються до уроків за комп'ютером! Усе у звичному форматі!
На диску — усі конспекти та презентації, а також нова комп'ютерна програма для створення власних уроків. Конспекти уроків подані у звичному для всіх форматі Microsoft Word. Конспекти можна легко редагувати, не витрачаючи зайвий час на набір, сканування або копіювання. Презентації також наведені у звичному форматі Microsoft PowerPoint — їх легко редагувати. Крім того, вони повністю відповідають поданим конспектам уроків. Тобто урок можна проводити, тримаючи в руках конспект та показуючи учням презентацію.

укр. мова

ціна
кожного екземпляра **75,00**

Замовляйте зараз

- за тел.: (057) 731-96-35;
- за адресою: ВГ «Основа», вул. Плеханівська, 66, м. Харків, 61001;

- на сайті <http://book.osnova.com.ua>;
- за e-mail: pochta2@osnova.com.ua;
- за ICQ: 551156379;
- за SMS, надісланим на номер (067) 572-30-37.

Мінімальне замовлення — 2 книги.
Вартість поштової доставки — 7,45 грн.